औद्योगिक प्रशिक्षार्थी तालीम ऐन, २०३९

(मिति २०७४ साल पुष मसान्तसम्म भएका संशोधन समेत मिलाइएको)

कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय

नेपाल सरकार

कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय

सिंहदरबार

नोटः यो ऐन केही नेपाल कानूनलाई संशोधन, एकीकरण, समायोजन र खारेज गर्ने ऐन, २०७४ बाट संवत् २०७५ भदौ १ बाट प्रारम्भ हुने गरी संशोधन भएकोमा सो संशोधन समावेश गरिएको छैन ।

औद्योगिक प्रशिक्षार्थी तालीम ऐन, २०३९

लालमोहर र प्रकाशन मिति
२०३९।८।६

संशोधन गर्ने ऐन

१. न्याय प्रशासन ऐन, २०४८	२०४८।२।१६
	प्रमाणीकरण र प्रकाशन मिति
२. गणतन्त्र सुदृढीकरण तथा केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६६◆	२०६६।१०।७
३. केही नेपाल ऐन संशोधन गर्न ऐन, २०७२	२०७२।११।१३

२०३९ सालको ऐन नं. १५

⏭....................

औद्योगिक तालीमको सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन

प्रस्तावना : नेपाली श्रमजीवीहरुलाई बढी मात्रामा औद्योगिक कार्यमा संलग्न गराउन औद्योगिक प्रतिष्ठानमा औद्योगिक सीप सिकाउने तालीम सम्बन्धी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट राष्ट्रिय पञ्चायतको सल्लाह र सम्मतिले यो ऐन बनाइबक्सेकोछ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यस ऐनको नाम "औद्योगिक प्रशिक्षार्थी तालीम ऐन, २०३९" रहेको छ ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

(क) "तालीम" भन्नाले यो ऐन बमोजिम औद्योगिक सीप सिकाउने उद्देश्यले सञ्चालन गरिने तालीम सम्झनु पर्छ ।

(ख) "प्रशिक्षार्थी" भन्नाले यो ऐन बमोजिम सञ्चालन गरिने तालीम लिने व्यक्ति सम्झनु पर्छ ।

(ग) "सल्लाहकार" भन्नाले दफा १० बमोजिम नियुक्त भएको तालीम सल्लाहकार सम्झनु पर्छ ।

(घ) "परिषद्" भन्नाले दफा १६ बमोजिम गठन भएको तालीम परिषद् सम्झनु पर्छ ।

(ङ) "प्रतिष्ठान" भन्नाले कुनै औद्योगिक व्यवसाय गर्ने उद्देश्य लिई प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएको कुनै कम्पनी, फर्म वा तिनको समूह सम्झनु पर्छ ।

(च) "व्यवस्थापक" भन्नाले प्रतिष्ठानको व्यवस्थापक सम्झनु पर्छ ।

◆ यो ऐन संवत् २०६५ साल जेठ १५ गते देखि लागू भएको ।

⏭ गणतन्त्र सुदृढीकरण तथा केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६६ द्वारा झिकिएको ।

कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय

(छ) "विभाग" भन्नाले नेपाल सरकारको श्रम विभाग सम्झनु पर्छ ।

(ज) "तोकिएको" वा "तोकिए बमोजिम" भन्नाले यो ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद-२

तालीम सम्बन्धी व्यवस्था

३. प्रतिष्ठानले तालीम सञ्चालन गर्नु पर्ने : नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी तोकेको प्रतिष्ठानले यस ऐनका अन्य दफाहरुको अधीनमा रही तालीम सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

४. प्रशिक्षार्थीले कबुलियत गर्नु पर्ने : (१) प्रत्येक प्रशिक्षार्थीले तोकिए बमोजिमको कबुलियतनामा गर्नु पर्नेछ । त्यस्तो कबुलियत नगरेसम्म प्रशिक्षार्थीलाई तालीममा सरिक गराइने छैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्रशिक्षार्थीले गरेको कबुलियतको एक प्रति व्यवस्थापकले विभागमा पठाउनु पर्नेछ र विभागले त्यस्तो कबुलियतको अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।

५. अधूरो तालीम अन्य प्रतिष्ठानद्वारा सञ्चालन गराउन सक्ने : (१) कुनै असाधारण अवस्था परी कुनै प्रतिष्ठानले सञ्चालन गरेको तालीम पुरा गर्न नसक्ने भएमा व्यवस्थापकले त्यस्तो सूचना यथाशीघ्र सल्लाहकारलाई दिनु पर्नेछ । त्यसरी सूचना दिंदा अधूरो तालीम सञ्चालन गर्न अन्य कुनै प्रतिष्ठानले मञ्जुरी दिएको भए त्यसको व्यहोरा पनि उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सूचना प्राप्त भएपछि सल्लाहकारले सम्बन्धित व्यवस्थापकसित छलफल गर्दा कारण मुनासिब ठहराएमा त्यस्तो अधूरो रहेको तालीम सञ्चालन गर्न अन्य कुनै प्रतिष्ठानले मञ्जुरी गरेको भए सो प्रतिष्ठानद्वारा त्यस्तो अधूरो तालीम पुरा गराउनको निमित्त सल्लाहकारले स्वीकृति दिन सक्नेछ । त्यस्तो अधूरो तालीम सञ्चालन गर्न कुनै प्रतिष्ठानले मञ्जुरी पनि नगरेको र सम्बन्धित प्रतिष्ठानले पनि निकट भविष्यमा पुन: तालीम चालू गर्न सक्ने नदेखिएमा सल्लाहकारले आफ्नो कार्य क्षेत्रभित्रको त्यस्तै किसिमको तालीम दिन सक्ने प्रतिष्ठानलाई त्यस्तो अधूरो तालीम सञ्चालन गर्ने आदेश दिन सक्नेछ । आफ्नो कार्य क्षेत्रभित्र त्यस्तो अधूरो रहेको तालीम सञ्चालन गर्न सक्ने कुनै प्रतिष्ठान नभएमा सल्लाहकारले सोही व्यहोरा परिषद् समक्ष लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

(३) प्रतिष्ठान र प्रशिक्षार्थीको बीच भएको साविकको कबुलियत उपदफा (२) बमोजिम अधूरो रहेको तालीम पुरा गर्ने प्रतिष्ठान तथा प्रशिक्षार्थीको बीच भएको कबुलियत मानिनेछ ।

(४) उपदफा (२) बमोजिम बाँकी रहेको अधूरो तालीम सञ्चालन गर्न लाग्ने सम्पूर्ण खर्च साविकमा तालीम सञ्चालन गर्ने प्रतिष्ठानले अधूरो रहेको तालीम सञ्चालन गर्ने प्रतिष्ठानलाई दिनु पर्नेछ ।

६. कबुलियत रद्द हुने अवस्था : कुनै प्रतिष्ठान तथा प्रशिक्षार्थीको बीच भएको कबुलियत देहायको अवस्थामा स्वत: रद्द भएको मानिनेछ :-

(क) प्रशिक्षार्थीको मृत्यु भएमा,

(ख) दफा ७ बमोजिम तालीम छोड्ने अनुमति दिएमा ।

७. तालीम छोड्ने अनुमति दिन सकिने : कुनै प्रशिक्षार्थीले तालीम पुरा गर्न नसक्ने कारण खोली व्यवस्थापक समक्ष निवेदन गरेमा त्यस्तो प्रशिक्षार्थीको निमित्त सम्बन्धित प्रतिष्ठानले गरेको खर्च निजले फिर्ता बुझाएमा त्यस्तो प्रशिक्षार्थीलाई तालीम छोड्ने अनुमति दिन सक्नेछ ।

८. तालीम भत्ता : प्रशिक्षार्थीहरुलाई प्रतिष्ठानले दिनु पर्ने तालीम भत्ता परिषद्‌ले तोके बमोजिम हुनेछ ।

९. व्यवस्थापकको दायित्व : तालीम सञ्चालन गर्ने प्रत्येक प्रतिष्ठानको व्यवस्थापकले देहाय बमोजिमको दायित्व पुरा गर्नु पर्नेछ :-

(क) यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम परिषद्‌ले तोके बमोजिम तालीमको प्रबन्ध गर्ने,

(ख) प्रशिक्षार्थीहरुसित भएको कबुलियत बमोजिम दायित्वहरु पुरा गर्ने,

(ग) तालीम सम्बन्धमा परिषद्‌ले दिएको निर्देशन पालन गर्ने,

(घ) विभाग, परिषद् वा सल्लाहकारले मागेको विवरण तथा तथ्याङ्क पठाउने,

(ङ) आवश्यकता अनुसार सल्लाहकारसित परामर्श गरी तालीम सञ्चालन गर्ने ।

१०. तालीम सल्लाहकारको नियुक्ति : (१) नेपाल सरकारले कुनै क्षेत्र वा कुनै खास वर्गीकरणको प्रतिष्ठानको निमित्त आवश्यक सङ्‌ख्यामा तालीम सल्लाहकारहरु नियुक्त गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सल्लाहकार नियुक्त नहुञ्जेलसम्म नेपाल सरकारले अन्य कुनै सरकारी कर्मचारीलाई सल्लाहकार तोक्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम नियुक्त भएको सल्लाहकारको अन्य काम, कर्तव्य र सेवाका शर्तहरु तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

११. तालीम कार्यक्रम सञ्चालन गर्नको लागि खर्चको व्यवस्था : (१) प्रत्येक प्रतिष्ठानले आफूले गरेको खुद मुनाफाबाट विभागले तोकेको प्रतिशत बराबरको रकम तालीम सञ्चालन गर्न छुट्याउनु पर्नेछ ।

(२) नेपाल ⏭.............. मा सञ्चालन हुन नसक्ने किसिमको तालीमको लागि प्रशिक्षार्थीलाई कुनै विदेशी मुलुकमा पठाउन चाहने प्रतिष्ठानले परिषद्‌को स्वीकृति लिई आफ्नै खर्च वा अन्य कुनै विदेशी संस्थाले प्रदान गरेको छात्रवृत्ति अन्तर्गत तालीम लिन पठाउन सक्नेछ ।

१२. क्षतिपूर्ति : तालीमको सिलसिलामा प्रशिक्षार्थीको शरीरमा घाउ, चोट पटक लागेमा अङ्ग भङ्ग भएमा वा मृत्यु भएमा त्यस्तो प्रशिक्षार्थी वा निजको संरक्षकले पाउने क्षतिपूर्ति सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१३. विवादको निर्णय र त्यस उपरको पुनरावेदन : (१) तालीम सम्बन्धी कबुलियतमा उल्लिखित शर्तहरुका सम्बन्धमा व्यवस्थापक तथा प्रशिक्षार्थीको बीच कुनै विवाद उत्पन्न भएमा त्यसको निर्णय परिषद्‌ले गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम परिषद्‌ले गरेको निर्णयमा चित्त नबुझ्ने व्यक्तिले उक्त निर्णय भएको मितिले पैंतीस दिनभित्र नेपाल सरकार समक्ष पुनरावेदन दिन सक्नेछ र त्यस्तोमा नेपाल सरकारले गरेको निर्णय अन्तिम हुनेछ ।

१४. प्रमाणपत्र दिने : परिषद्‌बाट सञ्चालित परीक्षामा उत्तीर्ण हुने प्रत्येक प्रशिक्षार्थीलाई परिषद्‌द्वारा तोकिएको ढाँचाको प्रमाणपत्र सम्बन्धित प्रतिष्ठानले प्रदान गर्नेछ ।

⏭ गणतन्त्र सुदृढीकरण तथा केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६६ द्वारा झिकिएको ।

कानून किताब व्यवस्था समिति

१५. प्रशिक्षार्थीलाई प्राथमिकता दिनु पर्ने : प्रत्येक व्यवस्थापकले आफ्नो प्रतिष्ठानमा कामदार नियुक्त गर्दा कुनै प्रतिष्ठानबाट तालीम सम्पन्न गर्ने प्रशिक्षार्थीलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।

परिच्छेद-३

तालीम परिषद् सम्बन्धी व्यवस्था

१६. तालीम परिषद् : (१) यस ऐन अन्तर्गतको तालीम सञ्चालन गर्न तथा तत् सम्बन्धी अन्य व्यवस्था गर्नको लागि नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी तालीम परिषद् गठन गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गठन गरिने परिषद्मा सदस्यहरु तोक्दा साधारणतया देहाय बमोजिम प्रतिनिधित्व हुने गरी तोकिनेछ :-

(क) नेपाल सरकारको मन्त्रालय, विभाग वा कार्यालयका प्रतिनिधि,

(ख) कारखाना तथा औद्योगिक प्रतिष्ठानका प्रतिनिधि,

(ग) त्रिभुवन विश्वविद्यालयको प्रतिनिधि,

(घ) औद्योगिक तथा श्रम सम्बन्धी विशेषज्ञ वा अनुभव प्राप्त व्यक्ति,

(ङ) ⏭.............

(३) परिषद्को सदस्यहरुको पदावधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(४) परिषद्को सदस्यहरुलाई परिषद्ले तोके बमोजिम बैठक भत्ता दिइनेछ ।

(५) परिषद्ले आफ्नो आन्तरिक कार्य व्यवस्था आफै व्यवस्थित गर्न सक्नेछ ।

१७. परिषद्को काम कर्तव्य : यस ऐनमा अन्यत्र लेखिए देखि बाहेक परिषद्को काम कर्तव्य देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) तालीमको सञ्चालनको सम्बन्धमा नीति निर्धारण गर्ने तथा तालीमको सञ्चालनमा समन्वय ल्याउने,

(ख) तालीम सम्बन्धी विषय निर्धारण गर्ने र कार्यक्रमको तर्जुमा गर्ने तथा त्यस विषयको सैद्धान्तिक तथा प्रयोगात्मक पाठ्यक्रमहरुलाई स्वीकृत गर्ने,

(ग) तालीम अवधिमा प्रशिक्षार्थीलाई दिइने भत्ता तोक्ने,

(घ) प्रशिक्षार्थीहरुको छनौट सम्बन्धी नीति निर्धारण गर्ने,

(ङ) तालीमको सञ्चालनको रेखदेख तथा निरीक्षण गर्ने,

(च) तालीमलाई सुव्यवस्थित एवं समयानुकुल तुल्याउन आवश्यक व्यवस्था गर्ने,

(छ) नेपाल सरकारले तालीमको सम्बन्धमा माग गरेको जानकारी वा राय सुझाव पेश गर्ने,

(ज) तालीम सञ्चालन गर्ने प्रतिष्ठानलाई तालीम सम्बन्धी आवश्यक निर्देशन दिने ।

१८. समिति गठन गर्न सक्ने : परिषद्ले आवश्यक ठहराएमा तालीम सम्बन्धी पाठ्यक्रम तर्जुमा गर्ने तथा तालीमका स्तर निर्धारण गर्न समिति गठन गर्न सक्नेछ । समितिमा रहने सदस्यहरु परिषद्ले तोके बमोजिम हुनेछ ।

कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय

परिच्छेद-४

विविध

१९. निर्देशन दिने अधिकार : (१) नेपाल सरकारले समय समयमा परिषद्लाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशन पालन गर्नु परिषद्को कर्तव्य हुनेछ ।

(२) परिषद्ले व्यवस्थापकलाई समय समयमा तालीम सञ्चालन गर्ने सम्बन्धमा निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशन पालन गर्नु सम्बन्धित व्यवस्थापकको कर्तव्य हुनेछ ।

२०. दण्ड सजाय : (१) देहायका कुनै काम कुरा गर्ने व्यवस्थापकलाई पाँच हजार रुपैयाँसम्म जरिबाना हुनेछ :-

(क) तालीम सम्बन्धी कबुलियत बमोजिमको दायित्व पुरा नगरेमा,

(ख) विभाग समक्ष तालीम सम्बन्धी झुट्टा विवरण वा तथ्याङ्क पेश गरेमा वा गर्न लगाएमा,

(ग) तालीम सम्बन्धी अभिलेख नराखेमा वा परिषद्ले खटाएको व्यक्ति वा सल्लाहकारलाई त्यस्तो अभिलेखको निरीक्षण गर्न बाधा विरोध गरेमा,

(घ) तालीम कार्यक्रम सञ्चालन गर्नको लागि खर्चको व्यवस्था नगरेमा,

(ङ) तालीमको सिलसिलामा प्रशिक्षार्थीलाई तोकिएको समयभन्दा बढी समय काममा लगाएमा वा तालीमसँग असम्बन्धित काममा लगाएमा ।

(२) उपदफा (१) मा लेखिएदेखि बाहेक यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको कुनै कुरा उल्लङ्घन गर्ने व्यक्तिलाई एक हजार रुपैयाँसम्म जरिबाना हुनेछ ।

२१. मुद्दा हेर्ने अधिकारी : (१) यस ऐन बमोजिम सजाय हुने कसूर गर्ने व्यक्ति उपर कारबाही चलाई सजाय गर्ने अधिकार विभागलाई हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विभागले गरेको निर्णयमा चित्त नबुझ्ने व्यक्तिले त्यस्तो निर्णय भएको मितिले पैंतीस दिनभित्र ■जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन दिन सक्नेछ ।

२२. मुद्दा दायर गर्ने हद म्याद : यस ऐन बमोजिम सजाय हुने कसूरको सम्बन्धमा सो भए गरेको मितिले तीन महिनाभित्र उजूर गर्नु पर्नेछ ।

२३. अधिकार प्रत्यायोजन : (१) नेपाल सरकारले यस ऐन बमोजिम आफूलाई प्राप्त अधिकारमध्ये कुनै वा सबै अधिकार परिषद्लाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

(२) परिषद्ले यस ऐन बमोजिम आफूलाई प्राप्त अधिकार मध्ये कुनै वा सबै अधिकार आफ्नो कुनै सदस्य वा सदस्यहरुको समिति वा परिषद्को कुनै कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

२४. नियम बनाउने अधिकार : (१) यस ऐनको उद्देश्यहरु कार्यान्वयन गर्न नेपाल सरकारले नियमहरु बनाउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) ले दिएको अधिकारको सर्वसामान्यतामा प्रतिकूल प्रभाव नपर्ने गरी खासगरी देहायका विषयहरुमा नियमहरु बनाउन सक्नेछ :-

(क) तालीमको सञ्चालन,

■ केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७२ द्वारा संशोधित ।

(ख) तालीमको किसिम र अवधि,

(ग) प्रशिक्षार्थीको योग्यता,

(घ) प्रशिक्षार्थीको सङ्ख्या तथा छनौट,

(ङ) प्रशिक्षार्थीले गर्नु पर्ने कबुलियतको ढाँचा,

(च) प्रशिक्षार्थीको स्वास्थ्य र सुरक्षा सम्बन्धी व्यवस्था,

(छ) प्रशिक्षार्थीको आचरण तथा अनुशासन,

(ज) तालीम र प्रशिक्षार्थी सम्बन्धी अभिलेखको व्यवस्था,

(झ) परिषद्को सचिवालय सम्बन्धी व्यवस्था,

(ञ) औद्योगिक प्रशिक्षार्थी तालीम सम्बन्धी अन्य आवश्यक कुराहरु ।

२५. विनियम बनाउने अधिकार : (१) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको अधीनमा रही प्रशिक्षार्थीहरुले पालन गर्नुपर्ने आचरण वा अनुशासनको सम्बन्धमा प्रतिष्ठानले विनियम बनाउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम बनेको विनियम परिषद्बाट स्वीकृति भएपछि मात्र लागू हुनेछ ।

कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय

द्रष्टव्य :-केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६३ द्वारा रुपान्तर भएका शब्दहरु :-
"श्री ५ को सरकार" को सट्टा "नेपाल सरकार" ।